

DUMITRU RADU POPESCU

Orfanii (II)

Dar să ne întoarcem în Japonia, la teatrul *nô* teatru plin cu zei, cu inși războinici, cu duhuri de femei, cu demoni... *La riul Sumida*, este un „*nô*” cu „femeie ne bună”. Ne-am oprit la această piesă fiindcă în ea este vorba de o văduvă (rețineți!) căreia i-a fost furat feciorul de un neguțator de robi. Văduva își pierde mințile de durere și cutreieră prin țară bolindă, să-și afle odrasla : și-i găsește fiului doar mormîntul, la Sumida. Această lucrare ne-a dus cu gîndul la episodul din *Miorița* în care mama își va căuta fiul, după cum chiar păcurărașul bănuiește înainte de a muri... Păcurărașul o vede pe măicuța sa întrebînd de el : „Din ochi lăcrimînd, Pe cîmp alergînd...”. Și el îi spune Mioriței să se îndure de măicuța sa și să nu-i spună Adevărul : „Tu, Mioara mea, / să te-nduri de ea, / Și-i spune curat, / că m-am insurat, / C-o fată de crai, / Pe-o gură de rai...”. Smintita, mama lui Umewakaman din piesa japoneză, o femeie între două vârste, ară în mină un fir de bambus : se oprește din rătăcirea ei prin lume și zice : „Adevărat în inima / unui părinte nicicînd / nu se face-ntuneric / și totuși m-am rătăcit / pe drumul iubirii de mamă. / Unde o fi acum / fiul meu iubit / înzăpezit e drumul / oi întreba în cale / pe toți călătorii / ce drum a apucat / ascult ce-aud / de sus din văzduh / vijăie vîntul singur. / (...) pe cîmpul cu iederă / rouă trecătoare e viața”.

De cînd i s-a furat copilul, cu inima rănită îl caută : „Inima de mamă / o mie de sate de-ar străbate / feciorul drag nu-l uită”. Pînă la urmă, duhul copilului mort apare, mama dă să-l îmbrățișeze, dar el intră iarăși în mormînt. Aș mai nota doar o dorință a fiului, înainte de a muri : „Tata e mort și eu rămăsesem cu mama, pînă ce m-a văzut neguțatorul de robi, și așa ajunsei aici. Fiți buni și îngropați-mă la marginea drumului, ca să *treacă peste mine măcar umbrele călătorilor* din *Miorița*, înainte de a muri, îi spune mioarei să fie îngropat : „În strunga de oi / Să fiu tot cu voi / În dosul stîinii / Să-mi aud cîinii...”

Corul, din piesa japoneză, mai glăsuiește : „Săpați pămîntul, oameni buni / lăsați mama să-i mai vadă / chipul o dată / părea doar că mai are / atîtea înainte-i / și iată s-a stins / părea că mai are atîtea / și iată s-a stins / rămas-am eu mama / în viață fără nici un rost / așa e mersul lumii / năluciri se-arată și pier / nestatornice toate / floarea amărăciunii / o duce vîntul vremelniceii / în noaptea lungă / între viață și moarte / nori umbresc schimbători / lumina lumii / în fața ochilor iată / trecerea lumii deșarte / în fața ochilor iată / trecerea lumii deșarte”.

Aș vrea să remarc strălucirea versurilor japonezului, egală cu a englezului Shakespeare, egală cu a anonimului creator al *Mioriței*... Doamne, cite văduve îndurerate și cîți orfani pe glob ! Să n-o uităm pe Isis, văduva lui Osiris, Isis, zeița ce personifica prima civilizație egipteană, zeița Medicinii, a Căsătoriei, a culturilor de grîne, deci, am putea zice, zeița Griului... Să ne aducem aminte de mama păcurărașului moldovean, căutîndu-l, pe toți întrebînd : „Cine-a cunoscut, / Cine mi-a văzut / Mîndru ciobănel, / Tras printr-un inel ? / Fețișoara lui, / Spuma laptelui, / Mustăcioara lui, / Spicul griului...” Nicăieri în *Miorița* nu se vorbește despre tatăl tînărului păcurar. Or, ciobănelul nu putea să se nască din aer, și nici să fie zămislit ca Iisus Cristos, prin Cuvînt... De-ar fi fost de stirpe divină, am fi auzit măcar o vorbuliță din gura năzdrăvanei mioare, care să ne ducă ușor cu gîndul spre tainele și spre scopurile pămîntesti ale cerului. Nu, ciobănelul

este moldovean, are o mai multe, o mai multă, o mai cornută, e un om cu picioarele pe pământ în ale meseriei sale și cu picioarele pe pământ în ale înțelegerii cursului lumii. El este însă cu siguranță Orfan de tată, lucru ce poate să însemne, conform credințelor străvechi, cum am mai spus mai sus, că el poartă semnele și însemnele Destinului. (Desigur : e vorba și despre destinul său, și despre destinul dușmanilor săi, al omului, al lumii, nu?...). Unde s-a născut ciobănașul ? În munți, la cimpie ? Oricum, e un fiu al Naturii. Poate că e un copil din flori ? De ce nu ? Poate e făcut într-o noapte de dragoste (interzisă ! ei, de cine ? !), poate este un fiu al Luminii, făcut și născut în bucuria zilelor, în lumina lumii ? Pruncușorul lui Manole va fi și el un orfan : mama sa va fi jertfită chiar de Manole, zidită... Zidind-o în zidurile mănăstirii, parcă Manole își zidește și propriul destin !... Caplea nu se revoltă. E vorba și în cazul ei de un soi de resemnare ? Ciobănașul mioritic se lasă și el în voia sorții, înțelegându-și soarta. De ce nu se bate cu viitorii săi asasini ? Dar Hamlet de ce nu se bate cu cei care-i pun la cale moartea ? De ce nu-și înfige spada de la început în Claudius, cel care-l trimite să moară în Anglia ? Dar nu bănuiește el cine sînt cu adevărat Rosencrantz și Guildenstern ? Nu prea, pînă nu rupe pecetea mării lor solii, în care se cerea Englierei să-i taie capul. Pînă atunci nu-i luase de guler ! Căci nu *era sigur* de ticăloșia lor (veșnica îndoială hamletiană), așa că nu putem spune că în călătoria prințului în Anglia e vorba de un alt exemplu de resemnare. Ciobănașul, însă... chiar știind planul viitorilor săi asasini, nu întreprinde nimic. Formidabilă este explicația dată de Coșbuc : „E de notat că Făt-Frumos știa că tovarășii (Strimbă-Lemne și Sfarmă-Piatră, nu ?) vor să-l omoare, cum știe și ciobanul moldovean, dar nici ciobanul nu se luptă cu ciobanii, nici Făt-Frumos nu-și ucide tovarășii, cu toate că putea“. Ce se-ntîmplă ?... Dacă tragem linia și adunăm, ajungem la concluzia că toți acești băiețandri luați în discuție sînt mai mult sau mai puțin (mai puțin picul Caplei, de !) resemnați, nu de spaima morții, ci fiindcă înțeleg rostul firii și mersul vieții și al lumii. Orfani, fii *Unici*, fără frați deci, și fără surori, ei cunosc cu o zi mai devreme cursul zilelor din calendar. Făt-Frumos doar știe pentru ce a ieșit din burta mamei sale, dinainte de a se arăta în viața viață : Hamlet, după îndelungate îndoieli, își potrivește facla după gînd și dă răspuns întrebării capitale pe care singur și nesilit de nimeni și-o pusese ; japonezul, egipteanul Moise... iar copilul lui Manole și copilul văduvei din *Miorița*, ca toți orfanii... Să-i dăm Cezarului ce este al său, și să-l ascultăm din nou pe Eliade vorbind despre funcția arhetipală împlinită de „copil“ ; „tot ce se face sub *semnul* său, se face în perenitate, pentru că se face la «inceputul timpurilor». În fond, se poate vorbi, în legătură cu toate aceste rituri, de o «eternă reîntoarcere» la ceea ce a fost la început, de o *reluare* a mersului lumii, de o *reîntoarcere* a creației. De cîte ori se întîmplă ceva grav, care amenință integritatea Naturii sau a colectivității, nu se împlinesc acțiuni rituale pentru a *repara* ceea ce s-a greșit — ci, prin magia ritului, se reia totul de la *inceput*, adică se repetă Creația lumii“. Dacă unii copii sînt jertfiți pentru aceasta, Ciobănașul din *Miorița* se autojertfește... Vrea el să se reîntoarcă în Haos ?... „Lucrul cel mai sigur este reîntoarcerea la momentul Creațiunii... Demonstrează, mai ales, setea omului arhaic de a retrăi *întregul*, de a se reîntoarce în «*acel timp*» crucial, cînd unitatea realului a fost despicată în miliarde de fragmente prin actul Creației. Căci, oriunde am pleca, de la analiza oricărui rit sau superstiții, descoperim aceeași vocație metafizică a omului în aceeași nostalgie a paradisului pierdut“.

Cred că nici în inima Gertrudei nu s-a făcut cu desăvîrșire întuneric — deci ea vedea, putea să vadă cum intră zăpezile în prințul care încă mai era în viață, să vadă cum se înzăpezesc drumurile și cum peste Danemarca vijăie vîntul singur... mama moldoveanului colindînd pămînturile, săpînd mormintele, să-i mai vadă fiului ei încă o dată chipul. Mame rătăcind prin secolii, ca într-un vis, în fața nestatorniciei clipelor. Și peste tot floarea amărăciunii înflorînd în chiar suflarea vîntului vremelniceii.

Dar în noaptea lungă ce se lasă peste Japonia și Dania, peste ființa mumelor, peste tristețea văduvei ce-și caută fiul tras ca prin inel, chiar dacă toate aceste mame, chiar dacă toate aceste Văduve înțeleg că pe cîmpul cu iederă rouă trecătoare e viața, resemnați mai mult sau mai puțin, încercînd mai degrabă să înțeleagă decît să acționeze într-un fel nesăbuit sau ridicol, sau inutil, orfanii văd cum norii umbresc schimbători lumina lumii, și între viață și moarte ei chiar dacă înclină balanța spre jertfă și spre propria lor trecere în marea trecere, deschid o poartă spre viitor, lasă viitorului poarta deschisă, deci nu închid timpul, îl deschid, îl redeschid : ca nici o crimă, oricît de abominabilă ar fi, să nu poată să fie altceva decît atît, o maculare a lumii, dar nu o putrezire a lumii... Ei redau deci timpului măsura sa, pasul său, ei nu strivesc corola de lumini a lumii : prin viața și moartea lor ei luminează universul, corola de lumini a lumii.